

UDK 81'366; IRSTI 16.21.47

<https://doi.org/10.47526/habarshy.vi2.594>

E. MULKIBAYEVA¹, L. ALIYEVA^{2✉}, F. TULENDIYEVA^{2*}

¹Doktora Öğrencisi, Ordu Üniversitesi

(Türkiye, Ordu), e-mail: elmira.mulkitabayeva@mail.ru

²Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesinin kıdemli okutmanı
(Kazakistan, Türkistan), e-mails: lyazzat.aliyeva@ayu.edu.kz; farida.tulendiyeva@ayu.edu.kz
<https://orcid.org/0000-0002-7869-1513>

RUSÇADA SOMUTLAŞTIRMA YOLUYLA MADEN VE DEĞERLİ TAŞLARDAN OLUŞTURULMUŞ RENK ADLARI

Özet. Esas ve ara renk adlarının birleştirilmesi ile oluşturulmuş adlandırmalar her bir dilin kendine has özelliklerini tanıtmakla birlikte o dilin üreticiliğini ve diğer dillerden etkilenmesini de göstermiş olur. Kaynak dilde üretilen bu tür adlandırmaların diğer dillere de bulunduğu görülür. Bu çalışma, V.K. Harçenko'nun 2014 yılında yayımlanmış Rusçada Renk Adlarının Büyük Sözlüğü'nde (Bolşoy Slovar Tsvetooboznaçeniye v Russkom Yazıke) yer alan renk adları taranarak hazırlanmıştır. Sözlükte 6000 renk adının yer aldığı tespit edilmiştir. Çalışmada çeşitli kimyasal maddeler, maden ve değerli taşlar gibi temel söz varlığı içinde yer alan unsurların somutlaştırması yoluyla oluşturulmuş renk adları derlenip onların Türkçe karşılıkları verilmiştir. Rusça'nın gramerine uygun şekilde bu renk adları esas alınarak ön ekler ve diğer bazı yapım ekleri yoluyla yeni renkler elde edilmiştir. Ayrıca esas renk tonu tek sözcükten meydana gelebildiği gibi iki veya üç söz öbeğinin birleşmesiyle de oluşmuştur. Bu şekilde renklerin derecesi yardımıyla ortaya çıkan yeni renk adları alfabetik sırayla verilmiştir. Renklerin somutlaştırmaya dayalı adlandırılmasında ise benzetme ve esinlenmenin rol oynadığı görülmüştür.

Anahtar kelimeler: Anlam bilim, Rusçada renk adlandırmaları, somut isimler, soyut isimler, kavramlaştırma, esas renk adı, ara renk tonu, renklerin sınıflandırması.

Э. МУЛЬКИБАЕВА¹, Л. АЛИЕВА², Ф. ТУЛЕНДИЕВА²

¹Орду университетінің докторанты (Түркия, Орду қ.), e-mail: elmira.mulkitabayeva@mail.ru

²Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университетінің аға оқытушысы
(Қазақстан, Түркістан қ.), e-mails: lyazzat.aliyeva@ayu.edu.kz; farida.tulendiyeva@ayu.edu.kz

Орыс тілінде асыл тастардың атаулары негізінде құрастырылған түс атауларының дерексіз зат есімге өзгеруі

Аңдатпа. Негізгі және қосымша түс атаулары арқылы құрастырылған жаңа түс түрлері әр бір тілдің өзіне тән ерекшеліктерін анықтап, сонымен қатар ол тілдің жасампаздығын және басқа тілдерден алған әсерін көрсетеді. Зерттелген тілдегі жаңа түстердің атауларын басқа да тілдерде кездестіруге болады. Бұл мақала В.К. Харченконың 2014 жылы «Орыс тіліндегі түс атауларының үлкен сөздігі» (Большой словарь цветоименных в Русском

* *Bize doğru alıntı yapınız:*

Mulkitabayeva E., Aliyeva L., Tulendiyeva F. Rusçada Somutlaştırma Yoluyla Maden Ve Değerli Taşlardan Oluşturulmuş Renk Adları // *Ясауи университетінің хабаршысы*. – 2021. – №2 (120). – Б. 118–128. <https://doi.org/10.47526/habarshy.vi2.594>

* *Cite us correctly:*

Mulkitabayeva E., Aliyeva L., Tulendiyeva F. Rusçada Somutlaştırma Yoluyla Maden Ve Değerli Taşlardan Oluşturulmuş Renk Adları [Color Names Created from Minerals and Precious Stones through Concrete in Russian] // *Iasauı universitetinin habarshysy*. – 2021. – №2 (120). – Б. 118–128. <https://doi.org/10.47526/habarshy.vi2.594>

языке) зерттелуі арқылы дайындалды. Сөздікте жалпы 6000 мың түс атаулары бар екендігі анықталды. Мақалада әр түрлі химиялық заттар, асыл тастар сияқты деректі зат есімдерді бейнелеу арқылы түстердің атаулары және сарапталған түс атаулары дерексіз зат есімге өзгеру процесі көрсетіліп, олардың түрікше баламасы да берілген. Зерттеу барысында асыл тас атаулары негізінде жасалған түстер орыс тіліндегі грамматикалық ережелеріне сәйкес сөз түрлендіруші және тудырушы жұрнақтар арқылы қосымша түс атаулары құрастырылғаны анықталды. Сонымен қатар негізгі түс атауына бір немесе бірнеше сөздің бірігуімен жасалғанын көруге болады. Осылайша, түстер дәрежесі арқылы пайда болатын жаңа түстер атаулары алфавиттік ретпен берілген. Жаңа түстер атауларының бейнелеуінде ұқсастық пен шабыт маңызды рөл атқарғандығына көз жеткіздік.

Кілт сөздер: Семантика, орыс тіліндегі түс атаулары, деректі зат есім, дерексіз зат есім, негізгі түс атаулары, қосымша түс атаулары, түстердің классификациясы.

E. Mulkibayeva¹, L. Aliyeva², F. Tulendiyeva²

¹PhD Doctoral Student of Ordu University

(Turkey, Ordu), e-mail: elmira.mulkibayeva@mail.ru

²Senior Lecturer of Khoja Akhmet Yassawi International Kazakh-Turkish University

(Kazakhstan, Turkistan), e-mails: lyazzat.aliyeva@ayu.edu.kz; farida.tulendiyeva@ayu.edu.kz

Color Names Created from Minerals and Precious Stones through Concrete in Russian

Naming created by combining the main and intermediate color names, while introducing the specific features of each language, it also shows the productivity of that language and its influence from other languages. It is seen that such denominations produced in the source language are also found in other languages. This work, Color names in V.K. Harchenko's Great Dictionary of Color Names in Russian (Bolshoi Slovar Tsvetooboznaçeniy v Russkom Yazıke) published in 2014 were scanned and prepared. It has been determined that there are 6000 color names in the dictionary. In the study, the color names formed by the concretization of the elements included in the basic vocabulary such as various chemicals, metals and precious stones were compiled and their Turkish equivalents were given. In accordance with the grammar of Russian, new colors were obtained by means of prefixes and some other construction suffixes based on these color names. In addition, the main color tone can be formed from a single word or by combining two or three phrases. In this way, the new color names that emerged with the help of the degree of colors are given in alphabetical order. It has been observed that simile and inspiration play a role in naming colors based on concretization.

Keywords: Semantics, color nomenclature in Russian, concretization, conceptualization, primary color name, intermediate color tone, classification of colors.

Э. Мульткибаева¹, Л. Алиева², Ф. Тулендиева²

¹PhD докторант Университета Орду

(Турция, г. Орду), e-mail: elmira.mulkibayeva@mail.ru

²старший преподаватель Международного казахско-турецкого университета

имени Ходжи Ахмеда Ясави (Казахстан, г. Туркестан)

e-mails: lyazzat.aliyeva@ayu.edu.kz; farida.tulendiyeva@ayu.edu.kz

Цветоназначения в русском языке, созданные на основе перехода названий драгоценных камней из конкретных существительных в абстрактную категорию

Аннотация. Новые цвета, созданные с помощью названий основных и дополнительных оттенков цвета, определяют характеристику каждого языка, а также отражают творческий потенциал языка и влияние, которое он оказывает на другие языки или же сам находится под этим влиянием. Данная статья выполнена в результате исследования «Большого словаря

цветоназначений Русского языка» В.К. Харченко (2014). Установлено, что словарь содержит 6000 тысяч цветоназначений. В работе даны различные цветоназначения в русском языке, созданные на основе перехода названий драгоценных камней, различных химических веществ из конкретных существительных в абстрактную категорию имен существительных, а также их турецкий эквивалент. Названия цветов образуются не только из одного слова, но и в результате слияния двух или нескольких словосочетаний в соответствии с грамматическими правилами русского языка. Таким образом, названия новых оттенков, которые появляются через степень цвета, приведены в алфавитном порядке. Сходство и вдохновение сыграли важную роль при образовании новых наименований цветов, основанных на отвлечённом восприятии конкретных предметов.

Ключевые слова: Семантика, цветоназначения в русском языке, абстрактные имена существительные, конкретные имена существительные, основные цвета, дополнительные оттенки цвета, классификация цветоназначений.

Giriş

Dil, belirli bir fonetik, leksik ve gramer yapısı ile insan toplumunda bir iletişim aracı olarak hizmet etmektedir.

Her milletin kendine özgü bir kavram ve dil içi dünya görüşü vardır. Renk adlandırmaları, bu dünyanın küçük ancak anlamlı ve gerekli bir parçasıdır. Ayrıca edebiyat, sosyoloji ve sanatın inceleme alanına giren renk kavramı ülke, coğrafya, iklim, yaşam tarzı, ekonomi, siyaset, düşünce ve inanç boyutunda toplumdan topluma farklılık göstermektedir.

Doğadaki nesne, durum ve olaylar; türlü ses birleşimlerinden yararlanılarak, türetmelere gidilerek ya da başka kavramlara başvurulmuş karşılanmaktadır. Bir kavramın zihinde, bu işlevdeki bir göstergeye bağlanmasına ve kavramın o göstergeyle dile getirilmesine ise “anlamlamaya da kavramlaştırma” adı verilir [1, s. 30].

Renk kelimesi Farsçadan Türkçeye geçmiş bir kelimedir. Genel anlamda renk cisimlerin yansıttığı veya yaydığı ışığın gözle algılanması ya da ışığın eşya üzerinde kırılma ve yayılma çeşitliliğinden doğan görsel duyum olarak ifade edilir [2, s. 572].

Renk sözcüğünün dilsel, dinsel, psikolojik, fiziksel gibi birçok tanımı vardır. Hayatın her alanında karşımıza çıkar: Bir şeyi diğerinden ayıran özelliğe renk denir [3, s. 393].

Renk, ışığın kendi öz yapısına ve nesnelere üzerindeki yayılımına bağlı olarak göz üzerinde yaptığı etkidir [4, s. 200].

Klasik Türk Edebiyatında hile, oyundur. Türkçe Sözlük’te ise Cisimler tarafından yansılan ışığın gözde oluşturduğu duyumdur. Kur’an’da renk sözcüğü *levn* kelimesiyle ifade edilir. Türevleri ile beraber yedi ayette dokuz kere geçer [5, s. 134]. Çoğulu *elvân* şeklindedir. Rûm suresinin 22. ayetine bakıldığında Allah’ın kâinat içerisinde çeşitli renk ve şekillerde varlıklar yarattığına işaret edilir. O’nun delillerinden biri de gökleri ve yeri yaratması, lisanların ve renklerin farklı olmasıdır. Şüphesiz bunda bilenler için (alınacak) dersler vardır [5, s. 13].

Rengin oluşabilmesi için ışık gerekmektedir. Işığın yokluğu karanlıktır yani renksizliktir. O halde ışık rengin kaynağıdır. Dolayısıyla renk, fizik biliminin bir dalıdır. Fizik bilimine göre renk, nesnelere yapısında bulunan bir özellik olmayıp gözlerimizin içindedir. Renkleri görmemiz nesnelere tarafından yayılan ya da yansıtılan ışık frekansından kaynaklanır [6, s. 200]. Ancak renk adları sadece fizik bilimini ilgilendirmez. Renkler kimya, tekstil, görsel sanatlar, psikoloji, sosyoloji, felsefe, din, edebiyat ve dil gibi hem sosyal bilimler hem de fen bilimleri alanında etkilidir. Renk adları günlük hayatta en sık kullandığımız adlardandır. enerji türüdür [7, s. 3].

Ana Bölüm

I. Renklerin Adlandırılması

İnsanları bir araya getiren, benzeştiren, aynılaştıran, onları ulus haline dönüştüren değerler vardır. Renkler de bunlardan biridir. Renklerin değişik anlamlar ifade etmesi, ulusların mitoloji ve uygarlıkları ile ilgilidir [8, s. 5]. Eski dönemlerden beri her milletin kendine has yaşam ve kültürüne, gelenek ve göreneklerine yansıyan renkler, değişik anlam ve görevler üstlenmiştir. Renk adları milletlerin benimsedikleri değerlere göre farklılık gösterir.

Renk adları bugüne kadar, Rus dil bilimcilerinin çok fazla dikkatini çekmemiştir. Fakat günümüzde, dilbilimciler renklerin tanımı ve renk sözlükleriyle daha yakından ilgilenmektedirler. Renk kavramındaki kelime hazinesi, semasiyoloji, sözlük sistemleri, semantik alanları vb. sorunlar birçok genel dilbilimsel çalışmalara konu olmuştur. 1950–1960'larda, farklı ülkelerde, Slav dilleri de dahil olmak üzere yabancı dillerde yapılmış akademik çalışmalara dayanarak, farklı şekillerde renk adlandırmaları esas alınarak birkaç dil bilimsel çalışma ortaya çıkmıştır.

N.B. Bakhilina'nın “Rus Dilindeki Renk Tanımlamaları Tarihi” adlı kitabına göre, Rus dil biliminde renk tanımlarının çalışıldığı bazı alanlar gösterilebilir. İkinci olarak, erken dönem anıtlarındaki (XI–XII yüzyıllar) leksik ve semantik bakımdan renk sözleri az sayıda renk adı ile temsil edilir böylelikle renk kelimelerinin sayısı artar. Ayrıca, erken dönem Rusçasında konuşma dilinde iş amaçlı kullanılan pek çok renk kavramının bulunduğunu düşünebiliriz. Renklerin söz varlığı üzerine yapılan tarihsel bir araştırmanın, renk terimleri grubunu oluşturan kelimelerin kaderini çok farklı gösterdiği belirtilmelidir. Birçoğu çok değişmiş, bazıları ise pek değişmemiştir. Bazıları eş anlamlı diziler geliştirerek bazı gruplarda birleşmiş, diğerleri ise soyutlanmış olarak kalmıştır. Önemli değişiklikler geçiren kelimeler, renk terimlerinin anlam bilimindeki değişimleridir. Kitapta birçok kelimeyle gelişen ikincil anlamlar tartışılmaktadır. Örneğin, beyaz kelimesinin ikincil anlamları “şeffaf”, “saf” dır [9, s. 30].

Renk terimleri tarihi; köken, anlam, kullanım gibi üç açıdan ele alınmaktadır. Örneğin, kırmızı kelimesinin “güzel” orijinal anlamı ile tarihçesinin, kelimenin başka bir rengin gölgesini aydınlatan, renk isminin anlamına geçişin olası anlamları olduğu düşünülmektedir. Renk sözcüğünün, kelimelerin tarihinde, herhangi bir genel gelişim yolunu ana hatlarıyla belirtmek zordur. Bununla birlikte, bazı genel eğilimler, renk tanımlamaları tarihinde bir miktar dilsel teşviğe sahiptir; genelleştirilmiş veya soyut renk terimleri oluşturmak, adlandırmak bir teşviktir [9, s. 32].

II. Renklerin Sözvarlığına Katkısı

Toplumların ve bireylerin birikimlerini aktarma aracı olan dil, kültürle bire bir ilişki içerisindedir. Bu nedenle bir toplumun kültüründe ne varsa dilinde de aynen vardır [10, s. 4]. Dolayısıyla “Türkçenin doğadaki nesnelere yola çıkarak benzetme ve somutlaştırma yoluna başvurması söz varlığının önemli bir kısmının doğa ve dış dünyayla ilişkili olmasına neden olmuştur” [11, s. 156].

Küçük'e [12, s. 10] göre, “dışa dönük bir toplum olan Türkler, renklerin adlandırılmasında doğaya bağlı bir yol izlemişlerdir. Bunda Türklerin hayvancılıkla uğraşmalarının, bitki örtüsü, hayvanlar, madenler, özel adlar, gökle ilgili adlandırmalar, organ adları, hastalık adları, din, meslek, zaman ve coğrafyaya dayalı kavramlar, yiyecek ve içecek gibi çeşitli nesnelere de rolü vardır.” Genel olarak renk adları tüm dillerde soyut kavramları karşılamaktadır. Bu durum Rusça için de geçerlidir. Sözvarlığına yeni sözcük eklemenin çeşitli yolları vardır. Rus dilinde renk adlandırmalarını oluşturmak için türetme ve birleştirme çok başvurulan bir yöntemdir.

Renk tonlarının belirtilmesinde tüm dillerde olduğu gibi; Rusçada da öncelik olarak *svetlo* ‘açık’, *tyomno* ‘koyu’ gibi yardımcı, sıfatlar, Rusçadaki adı *kratkiye prilagatelniye* ‘kısaltılmış sıfatlar’ kullanılır. **Açık sözcüğü çeşitli sözlüklerde şöyle tanımlanır:** *Rengi koyu olmayan, içinde beyazı çok olan, aydın olan renk, boyayıcı maddenin azlığı veya o rengin beyazla karıştırılarak açılmasıdır.*

Bu sözcükler hemen hemen bütün esas renklerin önüne gelerek yeni bir renk tonunu oluşturabilir. Yukarıdaki konumuza uygun aşağıdaki sıfatlar tespit edilmiştir: *svetlo:svetlo-jemçucnyy* ‘Az parlak inciyi andıran bir renk tonudur.; *svetlo-zolotisty* ‘Az parlayan açık sarı renk tonudur; *svetlo- zolotoy* ‘Altın renginden daha açık, hafif saman sarısını andıran bir renktir; *svetlo-*

izumrudny ‘Yeşilimsi açık ve az parlayan yeşil renk tonudur; *svetlo- mramorniy* ‘Beyazımsı mavi, açık mermer taşıdır; *svetlo-olovyanniy* ‘Metalik gibi az parlayan açık gri renktir. Kalay renginden biraz açık renk tonudur; *svetlo- serebryanniy* ‘Açık gümüş rengidir; *svetlo- serebristiy* ‘Açık gümüş ve parlak bir renk tonudur.

Sözlükte renk tonunun daha koyu ve yoğun olduğunu belirtmek amacıyla *työmniy* ‘koyu’ sözcüğü ile oluşan renk adları şunlardır: *työmno- biryuzoviy* ‘Lacivertle koyu mavimsi renk tonudur.’; *työmno-bronzoviy* ‘Yoğun, koyulaşan kahverengiyle altın renginin parıltılı bir şeklidir’, *työmno- zolotistiy* ‘Koyu, parıltılı sarı renk tonudur. Sazan balığının rengidir.’, *työmno- izumrudny* ‘Zümrüt gibi güzel parıltılı koyu yeşil renk tonudur. Bilimsel kitaplarda timsahların rengini açıklamak için kullanılmaktadır’; *työmno-medniy* ‘Kırmızıya çalan parlak sarı renktir.’; *työmno- nefritoviy* ‘Koyu yeşil renktir. Nefrit taşını andıran koyu yeşil renktir’; *työmno-rubinoviy* ‘Şeffaf, parıltılı, koyu kırmızı renktir. Yakut taşının koyu kırmızı rengini andıran renk tonudur.’; *työmno- sapfiroviy* ‘ Koyu, parıltılı safir taşına benzeyen renk tonudur, laciverte yakın bir renk tonudur’; *työmno-serebryanniy* ‘Zamanla kararmış gümüşü andıran bir renk tonudur’ *työmno-stalnoy* ‘Çelik parlaklığına benzeyen koyu gri renktir’; *työmno- yantarniy* ‘Koyu, şeffaf sarı renk tonudur. Kahverengine kaçan sarı renk tonudur. Kehribar taşının koyu çeşidini andıran renk türüdür.’

Bunun dışında *bledno*, *tusklo* ‘soluk’, *bleklo* ‘sönük’, *gustoy* ‘yoğun’, *smuglo* ‘koyu’, *matoviy* ‘mat’, *perlamutroviy* ‘yanardönerli’, *pepelno* ‘küllü’, *fosforno* ‘fosforlu’, *mleçno*, *moloçno* ‘sütlü’, *ognenno* ‘ateş’, *hrustalno* ‘saf, kristal’ gibi pek çok zarf ara tonların belirleyicisi olarak kullanılır. Bu sıfatlarla söz konusu tonlar daha belirgin duruma getirilmekle birlikte soyutluklarında pek bir değişiklik olduğu söylenemez.

Bunların dışında *sinevato*, *golubavato* ‘mavimsi’, *rozovato* ‘pembemsi’, *jeltovato* ‘sarımtrak’, *belovato/belo* ‘beyazımsı’, *zelenovato* ‘yeşilimsi’ vb. gibi esas renklerin adına “-o” yapım ekiyle zarf oluşturan unsur herhangi bir maden ya da değerli taş adıyla beraber birleşik sıfatlar da türetilir:

Renklerin somutlaştırılması büyük bir ustalık hem de üreticilik istemektedir. Ayrıca dış dünya gerçekliğine benzetme yapılarak somutlaştırma yöntemiyle daha belirginleştirilmiş birçok renk adının sayesinde dilin sözvarlığı zenginleştirilmiştir. Edebiyatçılar, özellikle şiirde, dilde bulunan ve yaygın olarak kullanılan renkler dışında, kendi dünyalarını yansıtmak amacıyla değişik renk adları türetmektedirler. Bu renk adlarını herkes istediği gibi algılayabilir. Bunun değişik örneklerini incelediğimiz eserde de görebilmekteyiz: *yantarno-radujniy* ‘Kehribar gibi parıltılı ve gökkuşağının karışımını andıran bir renktir’; *tsiganovato-yantarniy* ‘Çingenelerin saçları siyah olduğu için bu renk sedef, kehribar gibi sarı sedefle siyah rengin karışımı ile oluşur’; *fayans* ‘Seramikten yapılan görünüş ve renk olarak pahalı yemek setini andıran beyaz renktir’; *vzmilenno- stalnoy* ‘Çelik gibi parlayan sabun köpüğü rengidir’; *tonko-hrizoprazoviy* ‘Krisopras kelimesi Yunanca ‘hrizoz altın, praz pırasa’ manasına gelmektedir. Adı biraz garip, ancak yakından bakarsanız, mineralin pırasa yapraklarıyla bazı benzerlikleri dikkati çeker. Bu taş madeni ününü, onu tılsım olarak kullanan tarihin en büyük komutanı Büyük İskender’e borçludur. Krisopras, şeffaf taşını andıran açık, yeşil elma renk tonlarını bildirmektedir’; *snejno- zolotoy* ‘Güneşte parlayan karlı bir yer için kullanılan bir renktir.’ Edebiyatta çoğunlukla karla kaplı dağ başlarını anlatmak için kullanılır. *soblyaznitelno –zolotoy* ‘Gönül çekici altına benzeyen bir renktir. Çoğunlukla güzelce yağda kızartılmış, iştah açıcı yiyeceklerin rengi için kullanılır’; *solneçno- zolotoy* ‘Güneşte altın gibi parlak yoğun sarı bir renk tonudur. Edebiyatta yazın güneş altındaki çayırları tasvir etmek için kullanılır.’

II. Renklerin Sınıflandırılması

Renk çemberi dikkatlice incelendiği zaman, Rusçada diğer dillerde de olduğu gibi üç ana (esas) renk olduğu görülür. Bunlar *jyoltiy* ‘sarı’, *krasnıy* ‘kırmızı’ ve *goluboy* ‘mavi’ renkleridir. Bu ana renklerin ikiye ikiye aynı ölçüde karışmasından meydana gelen renklere ara (yardımcı) renk denilir. Bunlar da *oranjeviy* ‘turuncu’, *zelyoniy* ‘yeşil’ ve *fiyoletoviy* ‘mor’ renkleridir.

Ana renkleri ikiye ikiye aynı oranda karıştırdığımızda ortaya çıkan renklere ara renkler denir. Bunlar turuncu, mor ve yeşildir [13, s. 48]

Doğada bulunan bütün renkler yukarıda gördüğümüz ana renklerden doğar. Bunların arasında olmayan siyah ve beyaz şu şekilde meydana gelir. Bir cisim güneş ışığında depo olmuş renkleri, yansıtmayıp yutuyorsa siyah, eğer tümünü yansıtıyorsa beyaz olarak görünür. Rusçada beyaz renk için “*bely*”, siyah renk için de “*çyorniy*” ifadeleri kullanılır.

Herhangi bir cisim güneş ışığından aldığı renkleri yansıtmayıp yutuyorsa o cisim siyah görülür. Siyah ve beyaz renk karıştırıldığında gri renk ortaya çıkar. Siyah, beyaz ve gri renk sayılmaz. Bu üç renge nötr renkler denir. Ayrıca herhangi bir rengi açmak ya da koyulaştırmak için siyah ve beyaz nötr renkler kullanılır.

a. ‘Genel Renk Ve Tonlarını Bildiren Renk Grubu’ (Gradualniye Ottenki)

Yukarıda adı geçen sözlükte ana ve ara renkler *Gradualniye ottenki* ‘Genel renk ve tonlarını bildiren renk grubu’ şeklinde adlandırılmıştır. Bu gruba esas renkler *krasnuy* ‘kırmızı’, *bely* ‘beyaz’, *çyorniy* ‘siyah’, *goluboy* ‘mavi’, *rozoviy* ‘pembe’, *aliy* ‘al’, *zelyoniy* ‘yeşil’, *fiyoletoviy* ‘mor’ gibi renkleri sırayabiliriz. Derece farklarını belirtmek amacıyla *svetlo* ‘açık’ ve *tyomno* ‘koyu’ gibi tek başına kullanırsa zarf, esas renk adına ilave edilirse birleşik sıfatlar şeklinde kullanılır. Bunlar *krasnovatuy* ‘kırmızımsı’, *bledno krasnuy* ‘açık kırmızı’, *yarko krasnuy* ‘koyu kırmızıdır’.

Bunlara ek olarak Rusçada *bledno* ‘soluk’, *bleklo* ‘sönük’, *tusklo* ‘sönük’ gibi zarflardan da türeyen renk adları mevcuttur: *bledno: bledno-biruzoviy* ‘Soluk firuze rengidir.’; *bledno-bronzoviy* ‘Açık bakır rengi’, altın ve kahve renklerinin az parlak renk tonudur.’; *bledno-jelezistiy* ‘Koyu gri, açık demir rengi’, genellikle at donları için kullanılır; *bledno-zolotistiy* ‘Beyazdan altına dönüşen bir renk.’; *bledno-zolotoy* ‘Açık altın rengidir.’; *bledno- malahitoviy* ‘Çok az belli olan malakit renginin tonu. Genelde deniz rengini tasvir eder; *bledno- marganets* ‘Manganezin açık tonudur; *bledno- mednuy* ‘Açık bakır rengidir; *bledno- opaloviy* ‘Donuk opal rengi, soluk kahve rengidir; *bledno- sernisto-jelty* ‘Açık sarıdan gri renge dönüşen renk tonu; *bledno- hrilozitoviy* ‘Açık peridot rengi’, parlak yeşilimsi bir renk; *bledno- yantarniy* ‘Açık kehribar rengi’, soluk sarı, şeffaf balımsı, açık konyak renk tonudur.

bleklo: bleklo- zolotistiy ‘Parlaklığını yitirmiş altın rengi; *tusklo: tusklo-zolotoy* ‘Parlaklığı yitirmeye başlayan az belirgin altın rengidir.’; *tusklo- svintsovuy* ‘Eflatunla gri karışımı, metalik parlaklığı az olan renk tonudur’; *tusklo- serebristiy* ‘Parlaklığını yitirmiş soluk gümüş renk tonudur’; *tusklo- serebryanuy* ‘sönük, parlaklığı kaybolan beyaz renk tonudur.’ Sözlükte yukarıda verilen *bledno* ‘soluk’ sözcüğünün birleşik sıfatın ikinci unsuru olarak görev alan sıfat tamlaması yapısında kullanımı tespit edilmiştir: *opalovo – blednuy tsvet* ‘Açık opal taşını andıran renktir. Güzel bejle süt rengi karışık yarı renk tonlarıdır.’

Ayrıca Rusçada nesnelere renk derecesinin daha koyu, daha yoğun olduğu *yarko* ‘yoğun’ anlamındaki zarfla birlikte oluşturulan sıfat, renk tonunu daha da pekiştirmektedir: *yarko-zolotistiy* ‘Yoğun parlak altın rengidir.’; *yarko- zolotoy* ‘Parlak koyu sarı renktir.’; *yarko-rubinoviy* ‘Güzel parlaklığıyla şeffaf kırmızı yakut taşını andıran renk tonudur.’; *yarko-yantarniy* ‘Çok parlak sarı renktir, yoğun kehribar rengidir.’; *yarko-biryuzoviy* ‘Parıltılı açık mavi renk, açık firuze renktir.’ Bunun yanında Rusçada bir rengin koyu, yoğun tonlarını *gusto* ‘yoğun’ sözcüğüyle oluşan sıfat da mevcuttur: *gusto- zolotoy* ‘Koyu, yoğun altın rengidir.’; *gusto- kirpiçny* ‘Kahverengi karışımı koyu kırmızı renktir.’

b. Prototip Yapısındaki Renkler Grubu (Prototipiçiskiye ottenki)

Rusçada doğa ve dış dünyayla ilişkili olması nedeniyle oluşan renk kategorisine verilen isimdir. Örneğin: *nebesnuy* ‘gökyüzü rengi’, *zolotoy* ‘altın rengi’, *pesoçnuy* ‘toprak rengi’, *kofeynuy* ‘kahverengi’, *gorçičnuy* ‘hardal rengi’. Bu kategoride renk adlarını içeren deyim ve kalıplaşmış ifadeler de söz konusudur. Örneğin: *bely kak sneg* ‘kar gibi beyaz’, *bely kak mel* ‘tebeşir gibi bembeyaz’; *tsveta beloy fuksi* ‘beyaz küpe çiçeği rengi’, *sero-burmalinoviy* ‘karışık anlamsız renk tonları’ için kullanılan bir isimdir.

2.1. *Soluk, sönük* anlamında ve yukarıda verilenlerden değişik şekilde bir kullanım daha bulunmaktadır. Bu tamlamadaki birinci ögesi *skuçno* ‘sıkıcı’ sözcüğü ile oluşturulmuştur. Ancak

burda *stalnoy* 'çelik' anlamında olan metal ismiyle birlikte değişik bir renk tonu oluşturarak, ona 'soluk' anlamı kazandırmaktadır: *skuçno-stalnoy* 'Soluk, metalik karışık koyu gri renktir.'

2.2. Esas renk tonunun, *hafif bir derecesi* şeklinde geçen sıfat tamlamaları: *slegka zolotoy* 'Altın gibi hafif parlak bir renk tonudur. '; *spokoyno- zolotoy* 'Parlaklığı hafif olan gözü kamaştırmayan altın rengidir. '; *suho-zolotisty* 'Parlaklığı olmayan kuru, hafif altın rengidir. Hafif güneşlenmiş bir cilt tonu için kullanılır.'

2.3. Rusçada nesnenin '*sedef, buz gibi parlak, beyaz*' özelliklerini belirtmek için aşağıdaki sıfatlar kullanılmaktadır: *hrustal* 'Pahalı kristali andıran sedef bir tondur. '; *hrustalno- beliy* 'Sedef ve parlak kristali andıran, parıltılı beyaz rengidir. '; *hrustalno- zolotoy* 'Kristal gibi sedef hafif altın gibi parlayan bir renk tonudur. '; *hrustalno- ledisty* 'Buzların parlaklığını andıran sedef soğuk bir renk tonudur. '; *hrustalno- siniy* 'Karlı bir manzarayı andıran parıltılı, sedef lacivert rengidir.'

2.4. Nesnenin beyazımsı, süt gibi beyaz nitelikte olduğunu belirtmek veya esas renkten farklılığını netleştirmek için *mleçno, moloçno* 'süt gibi, süte benzeyen' ifadeleri de kullanılmıştır: *mleçno- zolotoy* 'Soluk altın rengi, beyazımsı altın rengidir. '; *mleçno- rtutny* 'Koyu metalik gibi parlak hem sütü hem cıvayı andıran renk tonudur. '; *moloçno- biruzoviy* 'Süt gibi beyazımsı olarak yanar döner firuze rengidir. '; *moloçno- serebristy* 'Yanar döner koyu beyaz bir renk tonudur. '; *moloçno- forforoviy* 'Beyaz porselen rengini andıran bir renk tonu, cilt tonları için de kullanılır.

2.5. Rus Dili eş anlamlı kelimeler bakımından çok zengin bir dildir. Renk tonunun daha da yoğun ve koyu olduğunu belirtmek amacıyla *smuglo* sözcüğü de kullanılır. Ancak *smugly* kelimesinin gerçek anlamı 'esmer' dir. Bu sıfatlarda ise bu anlamın yerine 'koyu, yoğun' gibi anlamlar üstlenmiştir: *smuglo- zolotoy* 'Koyu altın renginde olan bir renktir. '; *smuglo- svintsovy* 'Kurşun renginin koyu bir tonudur. '; *smuglo- yantarniy* 'Koyu kehribar rengine benzeyen bir renk tonudur.'

2.6. Rusça'da *уголь* 'ugol' kelimesinin doğru anlamı '*kömür*'dür. Yani kendisi siyah olduğu için siyah rengi çağrıştırmaktadır. Ama renk adlandırmalarındaki sıfatlarda, doğru anlamının yerine yan anlamları verilmektedir. Onun yanında birleşik sıfatların ilk unsuru olarak esas bir rengi 'yoğun, koyu' gibi anlamı da pekiştirmek amacıyla kullanılmıştır: *ugol* 'Kömür rengi; koyu, parlak siyah renginin ekölüdür. '; *uglisto-krasny* 'Yanıp bitmek üzere olan kömür rengi, koyu al kırmızı rengi. '; *ugolno- buriy* 'Kahverengi ile siyah karışık, koyu bir renktir. '; *ugolno-çyörnny* 'Kömür gibi koyu siyah bir renktir. '; *ugolny tsvet* 'Bulanık siyahımsı renk tonudur.'

2.7. Bazı metallerin koyu renk tonlarında olmasına rağmen onların önüne *belo* 'beyazımsı, beyaz' zarfının ilavesiyle esas rengin daha da açık tonunu belirtmek amacıyla kullanıldığı tespit edilmiştir: *belogipsovy* 'Alçı taşı gibi beyaz rengin bir tonu için verilen isimdir. '; *belokafelny* 'Beyaz çini, fayans rengi. İnşaatta, banyo ve soba yapımı için kullanılan bir renk tonudur. '; *belokirpiçny* 'Beyaz tuğla rengidir. ', *belomramorniy* 'Beyaz mermer taşına benzeyen renk ismi, çoğunlukla mezar taşlarında kullanılan mermer türü için verilen isimdir. '; *beloserebristy* 'Beyazımsı renge dönüşen gümüş rengi, çoğunlukla balık pullarını tasvir etmek için verilen bir renk ismidir'.

2.8. Doğadaki rengarenk, canlı, güzel renk tonlarını belirtmek için madenlerle birlikte yapılan renk adlandırmaları da bulunmaktadır. Örneğin: *pestro- zolotisty* 'Çeşitli rengarenk tonların arasında altın renginin bulunmasıdır. Saksı çiçeklerinin bir çeşidine verilen addır. '; *yantarno-radujny* 'Kehribar gibi parıltılı ve gökkuşağının karışımı olan bir renktir. '.

2.9. Bal arılarının bitki ve çiçeklerden topladıkları bal özünden yapıp kovanlarındaki petek gözlerine doldurdukları, rengi beyazdan esmere kadar değişen tatlı, koyu, sıvı madde. Sözlüklerdeki tanımlara göre balın kendisinin birçok rengi bulunmaktadır. Rusçada *myod* 'bal' sözcüğüne maden ismi eklenerek yeni renk tonları oluşmuştur: *medovo- zolotisty* 'Koyu sarı kehribar rengine yakın bir renk tonudur, altınla bal renklerinin karışımı. '; *medovo- serebrany* 'Kahverengiye çalan sarı parlak, bal gümüş rengidir. '; *medovo- yantarniy* 'Bal ve kehribar renklerinin karıştığı koyu sarı renk tonudur. 'Bu türden 3 tane renk adı bulunmaktadır.

III. Renk Adlarının Yapısı

Renk Adlarının Türleri

Renk bildiren sözcükler aslında addır. Türkçe, başlıca renkleri gösteren kelimeler dışında anlam bakımından küçük farklılıkları belirten kelimeler de vardır. Renk adları bir adın önüne gelip de onu nitelendirdiği zaman sıfat görevi üstlenmiş olduğundan sıfat sınıfında yer alır (Korkmaz, 2003, s. 246).

Sözlük'te yer alan renk adlarını ya tek ad durumunda (*zeleniy* 'yeşil', *oranjeviy* 'turuncu', *krasnuy* 'kırmızı'...) ya isim tamlaması şeklinde (*tsvet ametista*, *tsvet speloy vıshni*, *tsvet neba...*) ya da sıfat tamlaması şeklinde (*bronzoviy tsvet*, *zolotoy tsvet*, *izumrudniy tsvet*, *ugolniy tsvet* ...) kuruldukları görülür.

Tek Ad Durumunda Olanlar: *agat* 'Akik taşı rengi', şeffaf, gri ile siyahımsı parlak bir renk, akik yarı değerli taşın rengi (siyah ve parlak gözler için); *akvamarin* 'Akuamarin adlı yarı değerli taşın rengi'; açık turkuazla maviye dönüşen ara sıra yeşilimsi ton bildiren, açık deniz suyu rengi'; *ametist* 'Ametist değerli taşı gibi eflatun ve kırmızı, pembemsi mavi, pembemsi eflatun gibi parlayan renk tonları'; *antratsit* 'Antrasit', antrasit adlı taş kömürü renginde olan parlak siyah renktir. Parlak siyah yüzeyler için, kara erik rengini tasvir etmek için, astarlık için kullanılan kumaşın rengi. Bilimsel bir dergi olan 'Bilim ve hayat' dergisinde kertenkelenin gözlerini tasvir etmek için kullanılan renk tonudur'; *beril* 'Yeşilimtırak mavi ya da zümrüt ışıklarla parlayan saydam mineraldir'; *biruza* 'Yeşilimsi mavi, firuze değerli bir taşın rengi', ay ışığı rengi, su yüzeyinin rengi, gökyüzü için de kullanılan renktir'; *brilliant* 'Pırlanta rengi, çok parlak bir renktir'; *brillantik* 'Küçük pırlanta, ufak parlak parçaların rengidir.' *bronza* 'Altın karışık kahverengi, bronzdan yapılmış ürünlerin rengidir.'; *grafit* 'Grafite taşına benzeyen, parlayan koyu gri renktir.'; *jemçug* 'Parlak gümüş rengi. Balık pulları için kullanılır'; *zoloto* 'Altın renktir.'; izumrud 'Zümrüte benzeyen parlak yeşildir.'; *kobalt* 'Kobalt. Kobalt içeren koyu renktir.'; *koral* 'Pembe, açık kırmızı; al turuncu rengidir'; *lablador* (labladorit taşı, ay taşı) 'Siyahtan kırmızıya, turuncudan yeşile, birçok rengi içinde barındıran mineral adıdır.'; *lazurit* 'lyapis, lazuri taşı, lazurit taşı, göktaşı.' Lyapis Latince'de taş, lazuri ise 'mavi' anlamına gelmektedir, bu nedenle bu renk, göktaşı ve mavi taş olarak nitelendirilmektedir. Lyapis taşının çıkarıldığı yere göre yoğunluğu ve rengi değişebildiği için mavi, mor ve yeşilimsi renk de olabilir.'; *latun* 'Pirinç madeni rengi, koyu sarı metalik renktir.'; *magniy* 'Gümüş beyazlığında parlak bir renktir. Ateşli magniy.'; *malahit* 'Malakit rengidir. Koyu malakit rengidir.' *marganets* 'Manganez rengi, ateş renginde olan manganez, kırmızıya çalan beyaz rengi, açık kırmızı rengidir.'; *med* 'Bakır rengi, kırmızımsı kehribar rengi, parlak kırmızımsı kahverengi renk tonudur.' Çoğunlukla edebi eserlerde güneşin batışını tasvir ederken gökyüzünde oluşan renk tonlarını açıklamak için kullanılmaktadır. Kozmetikte saç boyası renkleri için kullanılır. Madencilikte bakır çeşitlerine verilen addır. Bakır renkleri kırmızı bakır, açık bakır olarak da geçer. Açık bakır rengi cilt tonları için kullanılır. Parlak bakır rengi olarak da geçmektedir. Bu renk bir yılan çeşidini tasvir ederken de kullanılır. *nefrit* 'Adını yeşil renkten alan yeşim taşının diğer adı nefrit taşının rengidir. Griye çalan yeşil rengidir. *okalina* 'Cürufu andıran bir renk, genellikle koyu gri, mavimsi gri renktedir.'; *olovo* 'Kalay rengi, göz kamaştırıcı metalik parlaklığa sahip gri bir renk tonudur'; *oniks* 'Oniks taşı rengi, gerçekte siyah ve gri renklerde olup açık renk çizgileri bulunan bir renk tonudur.'; *opal* 'Opal taşının rengi, bejle süt karışımı rengidir.'; *perl* 'İnci taşı renginde (Fransızcada 'perl' kelimesi inci anlamındadır.), güzel gümüş rengidir.' Rus edebiyatında çoğunlukla çığ ve pınar sularının tasvirinde kullanılır. *rubin* 'Yakut taşına benzeyen nar rengidir. safir 'Safiri andıran koyu mavi renktir. *svinets* 'Kurşunu andıran metalik gri rengidir.' Çoğunlukla deniz fırtınasından önce deniz rengine verilen bir addır. Mecazi olarak sert bir bakış için de kullanılır.; *serdolik*, *sard*, *sardoniks*. 'Akik taşının bir türüdür.' 'Kırım'da bulunan değerli taşın adından oluşan renk tonudur. Kırmızımsı turuncu ile pembe renklerin karışımıdır. Kızıl kahverengi, sarı turuncu renklerine rastlamak mümkündür.'; *topaz* 'Topaz, değerli taşını andıran şeffaf sarı, kahverengiye çalan sarı, sarıdan şaraba benzeyen renge kaçan renk tonudur'; *slyuda* 'Mikanın parlaklığını andıran parlaksı bir renk tonudur'; *svinets* 'Kurşunu andıran metalik gri rengidir. Çoğunlukla deniz fırtınasından önce deniz rengine verilen bir addır. Ayrıca Rusçada mecazi olarak

‘sert bir bakış’ ı nitelendirmek için ‘svintsoviy vzglyad’ ifadesi kullanılmaktadır; *sapfir* ‘Safiri andıran koyu mavi renktir’;

c. İsim Tamlaması Şeklinde Olanlar:

Tsvet ametista: ametist rengi

Tsvet sappira: sapfir rengi

Tsvet zolota: altın rengi v.b.

ç. Sıfat Tamlaması Şeklinde Olanlar:

3.1. Renk adlarını oluşturan maden ve değerli taşlar birer isimdir, bunlara /- ov/, /- n/, /-nn/ yapım eklerinin ve /-oy/, /-iy/, /-iy/ gibi çekim eklerinin ilavesiyle sıfat oluşturulur. Bu yeni sıfata renk sözcüğü eklenerek sıfat tamlaması meydana gelir.

Bronz- + *-ov* + *-iy tsvet* ‘bronz rengi’

Ametist- + *ov-* + *-iy tsvet* ‘ametist rengi’

İzumrud- + *n-* + *-iy tsvet* ‘zümrüd rengi’

IV. İki Renk Adıyla Birleşen Renkler Grubu (Dvuhtsvetno Sliyanıye Ottenki)

Bu kategori adı üstünde olduğu gibi iki veya üç esas rengin birleşmesinden, birbirine geçmesinden oluşan renk adlarının kategorisidir. Örneğin:

3.2.1. Birinci isim köküne /-o/ yapım ekinin eklenmesiyle oluşan zarf + sıfat birleşmesiyle yapılan renk adları: *svetlo- izumrudniy* ‘Yeşilimsi açık ve az parlayan yeşil renk tonudur.’; *tusklo-serebristiy* ‘Parlaklığını yitirmiş soluk gümüş renk tonudur.’; *ametistovo-sireneviy* ‘Açık leylaki pembe ve mavimsi tonları karışık parlak bir renk.’ Kozmetikte parlak göz farları için verilen renk adı: *ametistovo-fioletovi* ‘Pembemsi mor, sedef kırmızımsı eflatun renk’; *golubavato- zolotistiy* ‘Parlak mavi ve altın rengi karışımıdır’; *golubavato- mramorni* ‘Parça parça mavi renginin bulunması ile oluşur. Bir köpek çeşidinin rengidir.’; *golubavato- serebristiy* ‘Kırağı rengi, parlayan mavi rengidir.’; *jemçujno- bely* ‘parlak beyaz renktir.’; *jemçujno- bledniy* ‘Az parlayan inci rengidir.’; *jemçujno- goly* ‘beyaz, gümüş kadın teni rengidir.’; *jemçujno- jeltiy* ‘güzel parlayan inci rengidir’; *jemçujno- zolotoy* ‘Parlak inci ve altın rengidir.’; *zeleno- bronzovi* ‘yeşil ile parlayan sarıya çalan kahverengidir’; *zelenovato- yantarniy* ‘İçinde azıcık yeşilimsi ton bulunan duru sarı renktir’; *zeleno- izumrudniy* ‘Zümrüte benzeyen parlak yeşil renktir.’; *zeleno- medniy* ‘parlak yeşil bakır rengidir’; *zeleno- rtutniy* ‘metal parıltılı yeşil renktir.’

3.2.2. Birinci asıl renk olan isim köküne /-e/ yapım ekinin yardımıyla oluşturulan zarf ve maden adı eklenerek ortaya yeni birleşmiş sıfat çıkmıştır: *sine- zolotoy* ‘Lacivert ve altın renginin yanardöner nitelikteki renk tonudur.’; *sine- svintsoviy* ‘Metalik parlaklığı olan lacivert renk tonudur.’; *sine- serebristiy* ‘Laciverte kaçan gümüş renk tonudur.’; *sine- serebryanni* ‘Gümüş rengine kaçan lacivert rengidir.’; *sine –stalnoy* ‘Gri ile lacivertin karışık metalik parlaklığı olan bir renk türüdür.’

3.2.3. Sözlükte hiçbir renk adı olmadan sadece /-e/ yapım eki ve maden adı eklenerek yeni bir renk tonu oluşmuştur. Ancak bu tamlamaların ilk kelimeleri bu renk tonlarına “parlaklık” anlamını katmaktadır: *slepyaşe-magniyeviy* ‘Elektrik rengi, göz kamaştırıcı parlak bir renktir.’, *blestyաşe-serebristiy* ‘Parlak gümüşümsü bir renktir.’

3.2.4. Birinci ve ikinci unsurları /-o/ yapım ekini alan zarf, üçüncü unsur ise mutlaka sıfattır: *bledno - sernisto- jeltiy* ‘Sarıdan açık gri rengine dönüşen renk tonudur’; *serovato-serebristo-çyörnıy* ‘Üçlü renk karışımı, bazı yerleri siyah, bazı yerlerde gri veya gümüşe çalan bir renk tonudur’; *fiyoleto-sero-jemçucniy* ‘Aynı zamanda hem mor hem gri hem parlak bej renklerinin biraraya gelmesiyle oluşur.’; *tyomno-medno-mertsayuşiy* ‘Üzeri biraz kararmış azıcık parlayan bakır ürünlerinin renk tonudur.’

3.2.3. Bunun dışında sözlükte renklerle ilgili başka da kelime türlerine örnekler mevcuttur. Yani bunlar esas renklere Rus dilinin gramerine has örneklerin ilavesi ve isimden fiil türetme ekleriyle oluşan fiillerdir. Örneğin: *belet* ‘beyazlaşmak’, *bronzovet* ‘Bronz gibi görünen, bronzdan yapılmış heykel renginin fiil şekli’; *biruzet* ‘Firuze rengine dönüşmek’; *posinet* ‘morlaşmak, *pozelenet* ‘yeşil haline gelmek’, *pokrasnet* ‘kırmızı hale gelmek’. v.b.

Sonuç

Her dilin söz varlığında önemli bir yere sahip olan renk adlarını, çevredeki nesnelere yararlanarak yeniden oluşturmak veya o dilin leksiğini zenginleştirmek oldukça önemlidir. Diğer dillerde olduğu gibi Rusçada da renk adları yapılışına ve kullanım yerlerine göre sınıflandırılmaktadır. Sözlükte araştırdığımız konuya göre, yani herhangi bir maden ismiyle oluşan 424 renk ismi tespit edilmiştir. Renkleri kavram olarak adlandırmada belirli yöntemlere başvurulmaktadır. Tek kelimeyle adlandırmalarda, kelime ister hedef kökenli, isterse alıntı olsun, doğrudan doğruya bir rengi karşılar. Bu tür renkten 33 tanesi tespit edilmiştir. İsim tamlaması yapısındaki adlandırmalarda, tamlayan durumundaki nesnenin rengi, renk adı olarak tanımlanır. Sıfat tamlaması yapısındaki maden adlarına ise bir renk adının önüne bazıları sık, bazıları seyrek kullanılan sıfatlar getirilerek, bir rengin değişik tonları adlandırılır. Dolayısıyla, belirtisiz isim tamlaması yapısındaki renk adları doğrudan doğruya bir rengi karşılar, sıfat tamlaması yapısında olan renk adları, bir rengin değişik tonlarını karşılar. Renk adlarına yapım eki eklenerek türetilen renk adları da eklendiği rengin bir tonunu karşılar. Rusçada renk adları yapılırken türetme ve birleştirme gibi yollara başvurulmuştur. Bu iki yöntemden yararlanması dilin kelime hazinesinin artmasına büyük bir katkı sağlamaktadır. Sözlükte yeni renk adları isim, sıfat, zarf gibi kelime türlerinden oluşmuştur. Ayrıca bir (*zolotoy*), iki (*ametistovo-fioletoviy, jemçujno- blednyy*), hatta üç isimden oluşan (*bledno- sernisto- jeltiy, serovato-serebristo-çyerniy v.b.*) birleşik sıfatlar tespit edilmiştir. Sözlükte kullanılan maden ve değerli taşlardan somutlaştırma yoluyla türemiş renk adlarında, esas renk grubu olarak madenlerin kendi adları alınmıştır. Onların üzerine farklı yollarla türetilen renk tonları ve derecelendirmeleri için farklı söz öbekleri kullanılmıştır: *svetlo, työmno, slegka, gusto, yarko, tusklo, matovo, mlecno*, v.s. Sözlükte değerli taşlar ve çeşitli kimyasal madenler ve minerallerin çok sayıda olduğu ifade edilmektedir. Söz varlığındaki bu değerli mineral, taş ve madenlerin geniş yer tutması Rusya'nın konumlandığı coğrafyada maden kaynaklarının ne denli bol olduğunun bir kanıtıdır. Yazar, sözlükte değerli taş ve minerallerin dildeki kullanımına tanık göstermek için hem bilimsel dergi hem de Rus Edebiyatı'nın meşhur eserlerinden istifade etmiştir.

Herhangi bir dilde uygulanan renkler dışında, özellikle çevredeki nesne adlarından aktarma yoluyla farklı renk adı türetilebilir. Herhangi bir insanın türettiği renk adı ancak, sadece türeten kişinin kullandığı veya belirli sayıdaki insanın anlayabileceği renk adlarını dil zenginliği olarak kabul etmemiz mümkün olmasa gerek

Vasilyeviç'in eserinde Rus kültüründe “altın” (*zoloto*) değerli madenin çok önemli bir yeri olduğundan bahsetmiştir. Eski ve yeni kaynaklarda da “altın” kelimesinin renk adı olarak birçok sektörde geçtiği anlatılmaktadır. (Altın Kovan, Altın Balık, Altın Balon gibi şeker, bal, anaokul, lokanta, masal isimlerinde çokça geçmektedir.). Bu yüzden sözlükte de çok sayıda “altın” sözcüğüyle türetilen 49 sıfat bulunmaktadır.

İkinciliği “gümüş” değerli madeni almaktadır. Sözlükte *srebro*” gümüş ile oluşan 33 sıfat tespit edilmiştir: *serebristo-bely* ‘Parlak beyaz, az parlayan gümüşe benzeyen renk tonudur.’, *serebristo-bronzoviy* ‘Parlak beyazla kahverengiye çalan sarı renk tonudur.’, *serebristo-jeltiy* ‘Gümüş gibi parlak sarımsı renk tonu, yulaf rengidir’, *serebristo-koriçnevyy* ‘gümüş gibi parlaklığı olan kahverengi renk tonudur’, *serebristo-metaliceskoe* ‘Alüminyum rengine verilen isimdir’, *serebristo-perlamutrovyy* ‘parçalanmış deniz kabuklarındaki kum rengine verilen isimdir’; *serebristo-prozračnyy* ‘gümüş gibi parlayan şeffaf renk tonudur.’ Genellikle fantastik yaratıkların rengini tasvir etmek için kullanılmaktadır; *serebristo-seriy* ‘gümüş gibi parlak gri renktir. Zeytin, ağaç kabuğunun rengidir.’ Bilimsel dergilerde hayvanların derilerinin ve yünlerinin rengini bildirmektedir. Saç kırışmasının rengidir.; *serebristo-tigrovyy* ‘Kaplardaki çizgilerin koyu kahverengi ve az parlak gümüş renk tonudur.’ Madenlerden ise öncelik demir, bakır ve bronz’dur.

Hızla gelişen dünyada farklı sanailerde kullanılan çeşitli rengi nasıl adlandırmak gerektiği sıradan birini ilgilendirmeyebilir; ama dilcileri, sanatçıları, çeşitli sanayicileri ve modacıları bu konu çok ilgilendirir. Ancak, hangi meslekle, hangi işle, hangi bilimle veya sanatla uğraşılsa da

binlerce renge karşı, sınırlı sayıda renk adı vardır ve renkleri adlandırmak isteyenler, belirli yöntemlere başvurmak zorundadır.

Sonuç olarak renk isimlerinin, somutlaştırma yoluyla dilin leksiğini zenginleştirilmesi ve sık sık yenilenmesi her bir ulusun doğayla iç içe olduğunu ve modern şartlara göre kendini daima geliştirdiğini ortaya koymaktadır. Renk adları belirtildiği ve çağrıştırdığı kullanımlarıyla insan hayatında yer alır ve anlam kazanır. Ana renkler ve ara renkler insan hayatında değişmeyen renkler olarak kalırken diğer renklerin çok da kalıcı olmadığı, her gün bir yenisinin daha eklendiğini söylemek mümkündür.

KAYNAKLAR / REFERENCES

1. Aksan Doğan. Anlambilim Konuları ve Türkçenin Anlambilimi. – Ankara: Engin Yayın Evi, 2006. – S. 30. [in Turkish]
2. Topaloğlu, A. Renk // DİA, Cilt 34. – İstanbul: TDV 2007. – S. 572. [in Turkish]
3. İbni Manzûr, M. Lisânu'l-Arab (Cilt XIII). – Beyrut: Daru Sadır, 2009. [in Arabic]
4. Sözen, M., & Tanyeli, U. Sanat ve Kavram Terimleri Sözlüğü. – İstanbul: Remzi, 1986. [in Turkish]
5. Okcu A. Kur'an'da Renkler // Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (28), 2007. –S.13, 134. [in Turkish]
6. Bilgin, N. 12. Sınıf Konu Anlatımlı Fizik Kitabı. – Ankara: Nihat Bilgin, 2011. – S. 200. [in Turkish]
7. Rayman, H; Nevrûz ve Türk Kültüründe Renkler // Milli Folklor, 7(53), 10–15, Bahar/Spring, 2002. – S. 3, 5. [in Turkish]
8. Bakhilina N.B. Istoriya tsvetooboznachenii v russkom yazıke (The history of color designations in the Russian language). – Moscow: Nauka, 1975. [in Russian]
9. Bayraktar, Nesrin; “Renk Adlarının Türkçenin Söz Varlığına Katkıları // VIII. Uluslararası KIBATEK Edebiyat Şöleni. – Çanakkale, 2003. [in Turkish]
10. Küçük, Salim. “Türk Lehçeleri Sözlüklerinde Somutlaştırma Yoluyla Yapılmış Renk Adları”, -Gazi Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, Sayı 7, Güz, 2010. – S.155–196. [in Turkish]
11. Küçük, Salim. “Türkçenin Renklere Dayalı Söz Varlığı” // Yeni Türkiye, Yıl 9, Sayı 55, Kasım–Aralık, 2013. – S. 791–803. [in Turkish]
12. Gül, E. Karton-Baskı-Kutu Etkileşimleri ve Karton Abalaj. – Kartonsan, 2001. – S.13. [in Turkish]
13. Bayraktar, Nesrin. Kara ve Siyah Renk Adlarının Türkçedeki Kavram ve Anlam Boyutu Üzerine // TÖMER Dil Dergisi, 2004. – S. 56–77. [in Turkish]
14. Fasmer M. Jetimologičeskij slovar' russkogo jazıyka. – M.: Progress, 1964–1973. – S. 1, 2. [in Russian]
15. Kulpina V.G. Lingvistika cveta: Terminy cveta v pol'skom i russkom jazıykah. – M.: Moskovskij Licej, 2001. – 470 s. [in Russian]
16. Küçük, S. & Doğan, N. Hatice Eminoğlu. Türkçede Renkler Sözlüğü. // Dil Araştırmaları (15), Ocak 2014. – S. 274–279. – Ankara: Gazi Kitabevi, 2014. [in Turkish]
17. Küçük, Salim. Tarihî Türk Lehçelerinde Renk Adlandırmaları // Turkish Studies, International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish Or Turkic, Volume: 5/1 Winter, 2010. – S. 556–577. [in Turkish]
18. Küçük, Salim. Türkiye Türkçesinde Renk Adları ve Özellikleri, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi Volume 3 / 10 Winter, 2010. – S. 420–427.
19. Ölmez. Tekstillerde Renkler Üzerine Simgesel ve Alegorik Bir, 2010. [in Turkish]
20. Vera K. Chartschenko. Das Grobe Wörterbuch Von Farbenbezeichnungen Im Russischen (Harçenko V.K. Rusça Renk Adlandırmalarının Büyük Sözlüğü, Berlin), 2014. [in German]
21. Vasilevich A.P., Mishhenko S.S. Cvet i ego nazvanie. Razvitie leksiki cvetooboznachenija v sovremennoj Rossii // Vestn. RFFI. – M., 2000. –№1. – C. 56–61. [in Russian]
22. Vasilevich A.P., Kuznecova S.N., Mishhenko S.S. Cvet i nazvanija cveta v russkom jazıyke / Pod obsh. red. A.P. Vasilevicha. – M.: KomKniga, 2005. – 216 s. [in Russian]